

והלכת בדרכיו

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת כי תבוא

- ♦ מדוע נלמדה מצווה זו מהפסוק 'והלכת בדרכיו' ♦ כיצד הולכים בדרכי ד' ♦
- ♦ מחלוקת רמב"ם ובה"ג בגדר המצווה ♦ הליכה בדרכיו במידות ומעשים ♦ כיצד אפשר ללמוד מדרכיו של הקב"ה ♦ עשיית חסד מתוך טבע הנפש או משום המצווה ♦ אהבת ישראל מעומק של תורה ♦ והלכת בדרכיו – קיום המצוות ♦ איך להתכונן לראש השנה

מצוות ו"הלכת בדרכיו"

בפרשה כי תבוא, מופיעה מצווה מיוחדת: "והלכת בדרכיו". שנאמר: "יקימך ה' לו לעם קדוש כאשר נשבע לך כי תשמר את מצות ה' אלהיך והלכת בדרכיו" (דברים כח, ט). ויש לשאול: מדוע דווקא פסוק זה הוא המקור למצווה הזאת, הרי כבר בפרשת עקב כתוב הציווי ללכת בדרכיו: "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא הבה אתו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך" (דברים י, יב), ועוד פסוק בפרשת עקב "כי אם שמר תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' אלהיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו" (דברים יא, כב), ובפרשת ראה: "אחרי ה' אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו" (דברים יג, ה), גם בפרשת שופטים: "כי תשמר את כל המצוה הזאת לעשותה אשר אנכי מצוה היום לאהבה את אלהיך וללכת בדרכיו כל הימים" (דברים יט, ט), אנחנו רואים שעוד לפני הפסוק 'והלכת בדרכיו' בפרשה שלנו, ישנם פסוקים שמזכירים את המצווה ללכת בדרך ה', ויש להתבונן מדוע דווקא הפסוק בפרשתנו הוא המקור למצווה זו.

הרמב"ם בספר המצוות, מצוות עשה ח', מונה מצווה זו וכותב:

המצווה השמינית הוא שציוונו להידמות בו יתעלה כפי יכולתנו והוא אמרו "והלכת בדרכיו", כבר כפל על ציווי זה ואמר ללכת בכל דרכיו ובא בפירוש זה מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הקדוש ברוך הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הקדוש ברוך הוא נקרא צדיק אף אתה היה צדיק, מה הקדוש ברוך הוא נקרא חסיד אף אתה היה חסיד, זה לשון הספרי. כבר נכפל הציווי הזה בלשון אחר ואמר "אחרי ה' אלוקיכם תלכו" ובא הפירוש גם כן שעניינו להידמות בפעולות הטובות והמידות החשובות שיתואר בהם האל יתעלה על צד המשל יתעלה על הכול עילוי רב.

רבינו אברהם בן הרמב"ם נשאל שאלה:

ילמדנו רבינו: במה שנאמר במצווה ח' 'והלכת בדרכיו' הוא צוואה ונראה שהוא תנאי כאומרו "וּבְאוּ עִלְיָךְ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ".

מדוע הרמב"ם מונה זאת כמצווה, הרי הקדוש ברוך הוא אומר לישראל תנאי, אם אתם תלכו בדרכיי ותעשו את כל המצוות, אברך אתכם בכל הברכות. ועוד שאלה ששאלו אותו: הרי ללכת בדרכי ה', זה כולל את כל המצוות, כי לעשות את רצונו של הקדוש ברוך הוא, זה ללכת בדרכי ה', ואם כן, זו מצוה כללית, ולרמב"ם יש כלל שהוא לא מונה מצווה כללית כאחת מתרי"ג מצוות.

השיב רבינו אברהם בן הרמב"ם:

עיקר גדול בתורה, בו נבדלים אנחנו דעת הרבנים מדרך הקראים, והוא שאיננו סומכים רק על מה שמורים עליו הכתוב אלא מה שמורים עליו הכתוב והקבלה (קבלת חז"ל) יחד. מה שקיבלנו מחכמים חובתנו להאמין שהוא ציווי פרטי משום שפירשה בו הקבלה מה הוא רחום וכו' והוא תשובה אחת והוא יסוד גדול שראוי שלא יסור מנגד העיניים.

אמנם בפסוק אפשר לבאר שזה לא מצווה אלא תנאי או מצווה כללית, אבל אם חכמים אמרו שזו הכוונה של התורה, אז זו כוונת התורה. התשובה השנייה: אילו היה ציווי כולל היה נאמר רק "כי תשמור את מצוות ה' אלוקיך ללכת בכל דרכיו", ללכת זה לא

לשון של ציווי, אם תשמור ללכת בכל דרכיו אז יבואו עליך כל הברכות, אבל כאן נאמר "והלכת בדרכיו" לשון ציווי!

דברי רבינו אברהם בן הרמב"ם מסבירים לנו למה מנו את המצווה הזאת דווקא בפרשה שלנו. הרי הזכרנו כמה וכמה פסוקים בפרשת עקב ובפרשת שופטים ופרשת ראה, שבהם נאמר ללכת בדרכי ה', בכל מקום נאמר "ללכת בכל דרכיו" או "אחרי ה' אלוקיכם תלכו", ורק בפרשתנו נאמר בלשון ציווי "והלכת בדרכיו". וכן בפרשתנו לא כתוב 'שמע ישראל ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולשמור את כל מצוותיו', שניתן היה להבין שמשמעות הליכה בדרכיו זה רק קיום המצוות אלא ו"והלכת בדרכיו" זה ציווי נוסף מעבר למצוות.

כיצד הולכים בדרכי ד'

נאמר במדרש רבה (פרשת קדושים, כה, ג):

ר' יהודה בר' סימון פתח: "אחרי ה' אלוקיכם תלכו" וכי אפשר לבשר ודם להלך אחרי הקדוש ברוך הוא? הרי הקדוש ברוך הוא אש אוכלה הוא? אלא בתחילת ברייתו של עולם לא נתעסק הקדוש ברוך הוא אלא במטע תחילה וְיִטַע ה' אֱלֹהִים גֵּן בְּעֵדֶן, אף אתם כשתיכנסו לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחילה, הדא הוא דכתיב "כי תבואו אל הארץ ונטעתם".

ללכת בדרכי ה' זה לנטוע עצים בארץ ישראל! זו הכוונה של "אחרי ה' אלוקיכם תלכו", כך דברי מדרש רבה בפרשת קדושים. אבל כפי שראינו יש עוד מדרשים, "מה הוא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא חנון אף אתה היה חנון"...

מחלוקת בה"ג ורמב"ם בגדר המצווה

נתבונן במצווה הזאת. הראשונים אמרו על בעל הלכות גדולות שהלכה כמותו, ומה שהוא פוסק, רוח הקודש מדברת מתוך גרונו, ובה"ג מונה במצווה ל"ג מצווה להלביש ערומים, מצווה ל"ד - לקבור מתים, מצווה ל"ה - לנחם אבלים, מצווה ל"ו - לבקר חולים, כל מעשה חסד מכל סוג שהוא, בה"ג מונה אותו כחלק מתר"ג מצוות.

לעומת זאת, הרמב"ם כתב בהלכות אבלות (פרק יד, א):

מצוות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ולהוציא המת ולהכניס הכלה.

הרמב"ם אומר שמצוות אלו הן מדברי סופרים, ולא מהתורה כמו שבה"ג אמר. כך גם מזכיר בספר המצוות בשורש הראשון שמצוות ביקור חולים וניחום אבלים היא מצווה מדברי סופרים. בהמשך הלכות אבילות (שם) אומר הרמב"ם שכל הפעולות האלו של עשיית חסד נכנסות תחת מצווה אחת של "ואהבת לרעך כמוך". לכאורה "ואהבת לרעך כמוך" זו מצווה דאורייתא, ואף על פי כן הרמב"ם מחשיב מצוות אלו של ביקור חולים וניחום אבלים מדברי סופרים.

הרמב"ן בהשגותיו בספר המצוות אומר שבה"ג למד מצוות אלו מ"והלכת בדרכיו", שהפירוט למצווה זו היא שיש מצווה לקבור מתים ולנחם אבלים וביקור חולים. כל אחת מהן היא מצוות עשה של "והלכת בדרכיו" מה הקדוש ברוך הוא מלביש ערומים אף אתה, מה הקדוש ברוך הוא מבקר חולים אף אתה, הקדוש ברוך הוא ביקר חולים כשביקר את אברהם אבינו, ומלביש ערומים כשעשה עלי תאנה לאדם הראשון.

הרמב"ן תמה על הרמב"ם, שהרי הרמב"ם בעצמו כתב בהלכות דעות שמצוות "והלכת בדרכיו" היא מה הוא רחום אף אתה רחום, ואם כן למה הרמב"ם תמה על הבה"ג שאלו מצוות דאורייתא, הרי הוא בעצמו אומר בפרק א' מהלכות דעות לאחר שהוא מסביר שאדם צריך ללכת בדרך האמצע לא בקיצוניות כזאת או אחרת.

וכך לשונו:

ומצווים אנחנו ללכת בדרכים אלו הבינוניים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר "והלכת בדרכיו", כך למדו בפירוש מצווה זו, מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא נקרא קדוש אף אתה היה קדוש, ועל דרך זה קראו הנביאים להם בכל אותם הכינויים שהקדוש ברוך הוא ארך אפיים ורב חסד, צדיק, ישר, תמים, גיבור וחזק להודיע שאלו דרכים טובים וישרים הם וחייב אדם להנהיג עצמו בהם ולהידמות כפי כוחו.

הרמב"ם מסביר שצריך אדם להתרגל בכל המצוות הללו. ואם לרמב"ם פעולות אלו הן חלק ממצוות הליכה בדרכיו, לכאורה זו מצווה דאורייתא ולמה הרמב"ם אומר שלנחם אבלים ולבקר חולים זה דרבנן.

אפשר להסתייע מדברי רבינו אברהם בתשובתו:

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 5

וכללו של דבר אמר "והלכת בדרכיו" שאפשר היה לחשוב שאינו מוכרח כהכרח המצווה כי המצוות הן מעשיות, והליכה בדרכיו דברים שתלויים במידות כמו שפירשה הקבלה "מה הוא רחום" וכו'.

רבינו אברהם בן הרמב"ם אומר שהרמב"ם בא ללמד אותנו שלא נחשוב שכל המצוות זה לעשות מעשים, ומצווה של מידות והתנהגות, לא נמנה במניין המצוות. באה הקבלה ללמד אותנו שגם המידות של הליכה בדרכיו זו מצווה. אם כן זהו התירוץ, הקדוש ברוך הוא מצווה אותנו לפתח בתוכנו מידות טובות, להיות מרחמים על הבריות, לרצות לעשות חסד, להיות עם עין טובה, עם לב טוב, עם מידות טובות, ללכת בדרכיו. הפרטים המעשיים היוצאים מהמידות האלה, הביצוע בפועל, לנחם אבלים ולבקר חולים, זה דברי חכמים.

אם אדם פיתח את המידות שלו ויש לו אופי טוב, ובמצב מסוים הוא לא נחם אבלים - לא ביטל מצוות עשה, כי יש מצווה כללית, לחנך את עצמו להיות בעל מידות טובות, ללכת בדרכיו של הקדוש ברוך הוא. זה התוכן של המצווה כפי שאנחנו רואים מדברי הרמב"ם. לעומת זאת לפי דברי הבה"ג, המעשים בפועל ממש הם המצוות עשה. אם הלבשת ערומים, קיימת מצוות עשה.

"הליכה בדרכיו" במידות ובמעשים

הספרי בפרשת עקב אומר על הפסוק "כי אם שמר תשמרון את כל המצוה הזאת... לאהבה את ה' אלהיכם ללכת בכל דרכיו":

אלו דרכי הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ה' ה' אל רחום וחנון" (שמות לד, ו), ואומר: "והיה כל אשר יקרא בשם ה' מילט" (יואל ג, ה). וכי אפשר לו לאדם לקרוא בשמו של הקדוש ברוך הוא? אלא מה המקום נקרא רחום וחנון, אף אתה היה רחום וחנון.

הקדוש ברוך הוא שמו נקרא רחום וחנון. אם האדם מתנהג במידות האלה, השם הזה נקרא גם עליו, האדם כביכול נקרא בשמו של הקדוש ברוך הוא, והפסוק אומר: "והיה כל אשר יקרא בשם ה' מילט".

הגמרא במסכת שבת דף קל"ג לומדת מהפסוק "ואנוהו":

אבא שאול אומר: הוי דומה לו, מה הוא רחום וחנון אף אתה היה רחום וחנון.

איך לומדים זאת מהמילה "ואנוהו", רש"י מפרש – "ואנוהו - אני והוא, אעשה עצמו כמותו לדבוק בדרכיו". הזכרנו שהרמב"ם בהלכות דעות אומר ש"והלכת בדרכיו – כך למדו בפרוש מצווה זו מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון"...

ובמסכת סוטה יד. נאמר:

רבי חמא ברבי חנינא: מאי דכתיב: "אחרי ה' תלכו". וכי אפשר ללכת אחרי השכינה? והלוא כבר נאמר: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֶכְלָה הוּא"? (דברים ד, כד). אלא לך אחר מידותיו של הקדוש ברוך הוא, מה הוא מלביש ערומים אף אתה מלביש ערומים, מה הקדוש ברוך הוא ביקר חולים, אף אתה בקר חולים, מה הקדוש ברוך הוא ניחם אבלים אף אתה.

הבאנו גמרא בסוטה, שבה נצטוונו לעשות מעשי חסד. בספרי ובגמרא במסכת שבת מדובר על מידותיו של הקדוש ברוך הוא. חכמים באו לומר לנו שצריך גם מעשים וגם מידות. יכול אדם לעשות מעשה חסד ולא מתוך מידות טובות. האדם רוצה לקבל עבודה אז הוא מתנהג כאדם טוב, כדי שירצו לקבל אותו לעבודה. הוא רוצה לעשות רושם שהוא צדיק, אז הוא עושה חסדים. כמו שאדם בא לבעל תפקיד ונותן לו מתנה, שזה בעצם שוחד, כך אדם שהמטרה שלו היא לא חסד, אלא מטרה אחרת. צריך להיות בעל מידות, לא בעל חסד חיצוני. מצד שני לא מספיק להיות בעל מידות טובות צריך גם ליישם אותן במעשים. אם לאדם יש מידות טובות והוא לא מוציא אותן מן הכוח אל הפועל, הוא עצלן. "והלכת בדרכיו" פירושו של דבר לתקן את המידות הטובות ולהיות בעל אופי טוב, ובפועל לתקן ולעשות מעשים.

אנחנו נמצאים קרוב מאוד לימי הדין. צריך בימים האלה לעשות תוכנית כמה חסדים לעשות, איך לפרגן לחברים, לנקות במקום שמלוכלך... למצוא דרכים איך לעשות במשך היום כמה חסדים, ולהתרגל בהם. אבל לא מספיק לעשות חסד בפועל, צריך לשכלל את האופי, לרצות באמת להיות בעלי חסד, לרחם, לסייע, להשתתף עם אחרים בצרה בכאבם ובשמחתם.

כיצד ניתן ללמוד מדרכיו של הקב"ה?

מתעוררת קושיא גדולה, כתוב: "כִּי גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גָּבְהוּ דְרָכַי מִדְרָכֵיכֶם וּמִחֻשְׁבֹּתַי מִמִּחְשְׁבֹתֵיכֶם" (ישעיהו נה, ט). איך אפשר בכלל ללכת בדרכי ה', איך אפשר ללמוד מהקדוש ברוך הוא.

הגמרא (ברכות לג:): אומרת על המשנה:

האומר "על קן ציפור יגיעו רחמיך - משתקין אותו" - מפני שעושה מידותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינם אלא גזירות.

מי שאומר כמו שרחמת על קן ציפור שלא לקחת את האם על הבנים, כן תרחם עלינו, משתקין אותו כי אומר שמידתו של הקדוש ברוך הוא היא מידת הרחמים ומידותיו גזירות. מידת הרחמים היא שלאדם הזה לא מגיע יחס טוב כי הוא לא ראוי, אבל מרחמים עליו ונותנים לו לפנים משורת הדין, זה לא דין. מידותיו של הקדוש ברוך הוא הן אמת. המידות של אדם הן מידות שלא כפי הדין, ואצל הקב"ה הכול אמיתי ומדויק, החסד הוא חסד של אמת. לא שמרחמים על מישהו שלא מגיע לו רחמים.

הרמב"ם במורה נבוכים מתייחס לזה, ואומר שהנהגת הקדוש ברוך הוא אינה נובעת ממידת הרחמים וחנינה, שאלו מידות שמתעוררות מתוך רחמנות, וריבוננו של עולם אינו מתפעל, הוא למעלה מהשפעות. אדם רואה מישהו מסכן שמעורר את רחמיו והוא עוזר לו. זאת אומרת, הוא בעצמו לא התעורר לעשות את הדבר הזה, רק שהוא רואה מישהו מסכן אז הוא מתעורר לרחם עליו. זו מידה אנושית. הקב"ה אינו מתפעל, הוא למעלה מכל התפעלות ומהשפעות, ה' עושה פעולות כאלה שאנחנו מתרשמים שזה רחמים. כשמשה רבינו מבקש מהקדוש ברוך הוא "הוֹדַעְנִי נָא אֶת דְרָכְךָ וְאֶדְעֶךָ לְמַעַן אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ" (שמות לג, יג). מה הוא מבקש? הרי גבהו דרכי מדרככם? המשך הפסוק הוא - "וְרָאָה כִּי עִמָּךְ הִגִּי הַזֶּה". זאת אומרת, משה רבינו מבקש מהקב"ה תדריך אותי איך להנהיג את עם ישראל. אמנם הנהגתך היא מוחלטת ועליונה, אבל אני צריך להנהיג את ישראל, אז למדני נא דרכיך איך להתנהג, כי כביכול הקדוש ברוך הוא נראה כאילו מתנהג בצורה כזאת שאפשר ללמוד ממנה, וכאשר אתנהג ואלך בדרכיך אמצא חן בעיניך.

עשיית חסד מתוך טבע הנפש או כי זה מצווה

האם כשאדם הולך לעשות צדקה, הוא צריך לעשות זאת לשם שמים או מפני שהלב שלו רוצה לעשות צדקה - להיות בריא בטבעו ולעשות חסדים, או להגיד "לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה הנני עושה את מצוות הצדקה הזאת" ולתת לעני. לאדם יש טבע של מידות טובות, זה החוש הפנימי של האדם, יש מוסר כליות, לא לעשות דברים רעים, לא לפגוע באחרים וגם לעזור. אם הוא רואה מישהו שזקוק לעזרה הטבע שלו זה לעזור. האם לעשות את הדברים בצורה טבעית או שבעצם צריך לעשות זאת מפני שהקדוש ברוך הוא ציווה.

האדר"ת (הגאון הרב אליהו דוד רבינוביץ תאומים), חותנו הראשון של הרב קוק זצ"ל, היה עילוי וגאון עצום. הרב צבי יהודה סיפר עליו שכאשר הרידב"ז בא לבקש הסכמה על פירושו לירושלמי, האדר"ת התחיל לדפדף, אמר לו הרידב"ז שיתבונן במה שכתוב, והאדר"ת המשיך לדפדף בדפים במשך ארבעים וחמש דקות, ועבר על כל הספר, ואמר לו: "עברתי על הספר". צדיק מיוחד. בסוף ימיו היה הרב של ירושלים. על הפסוק בבראשית: "כִּי יִדְעֲתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' עֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא ה' עַל אֲבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו". "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" - כדי שהקדוש ברוך הוא יתן לו שכר.

כותב האדר"ת:

לכאורה אין מקום לשלם שכר על צדקה ועל משפט שהן מצוות שכליות ותיקוני המדינות, ולמה יקבל שכר על הדבר הזה.

הרי זה דבר טבעי שאדם נותן צדקה ולמה אברהם מקבל שכר, הרי עיקר השכר זה שעושים את רצון ה' ולא מפני ששכלנו מחייב אותנו.

ממשיך האדר"ת:

הבחינה לזה אם נותן לעני בטרם שמרחם עליו משום שזו מצוות ה', וזה פירש אמר"ר (אביו של האדר"ת) "וְלֹא יֵרַע לְבַבְךָ בְּתַתֶּךָ לוֹ" (דברים טו, י). הכוונה כשרואה עני ואביון רעב וצמא נמס לבבו מצערו ונכמרו רחמיו ונותן לו מחמת שרעה

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 9

בעיניו לראות עני כזה, ועל זה אמרה התורה לא בגלל שירע לבבך תתן לו, רק מפני שה' ציווה. וזה שכתוב "כי בגלל הדבר הזה יברך ה'" (שם),

וכך מדייק גם מהפסוק "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", אם הכוונה לעשות רצון ה' ועושים צדקה ומשפט, אז יתקיים "למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו". כיוון שעשו זאת כדי לשמור דרך ה' - יקבלו שכר. כשאתה נותן לזולת, אל תיתן לו בגלל שהלב שלך כואב, אלא תתן לו מפני שה' ציוה. זה הסבר האדר"ת.

הרב קוק אומר באורות הקודש (ח"ג עמו' שי"ח):

ממקור החסד צריכה אהבת הבריות להתפרץ, ולא בתור חוק מצווה, כי אז תאבד חלקה היותר ברור מזהורה כי אם בתור תנועה נפשית פנימית עזה, אבל ברור הוא, שאך מתרחקת האהבה ממקורה האלוהי, יקמל פרוחה, והמקור האלוהי מופיע הוא את אורו על ידי צינורות התורה והמעשה. בזה באה עבודת רוח גדולה איך לקיים את כל הצינורות במעמדם, ועם זה לשאוב ממימי החסד בטהרתם והרחבתם המקורית.

האדם צריך להיות בריא ולעשות חסד מהטבע שלו מתוך תנועה נפשית, אבל לא להתרחק מהמקור האלוהי, והמקור האלוהי אלו התורה והמצוות. כלומר, הרב אומר שצריך את שניהם. צריך להרגיש בטבעו, אבל צריך לזכור שהמקור של הטבע זה רצון ה'.

אהבת ישראל מעומק של תורה

בשנים הראשונות שהייתי בישיבה, שאלתי פעם את הרב צבי יהודה, הרב מדבר איתנו כל הזמן על אהבת ישראל, אבל זו לא המצאה של מרכז הרב. הכרתי בילדותי את הרבי מהוסיאטין בתל אביב, היה מזקני הרבנים, היה ציוני ואוהב ישראל, ופעם אחת מישהו מהמשפחה שלנו סיפר לו שהבנות בנח"ל בחנוכה הדליקו נרות ושרו. הרב'ה מאוד התפעל מזה - אפילו בצבא הדליקו? היה אוהב ישראל גדול מאוד. שאלתי את הרב צבי יהודה: מה המיוחד שלנו? הרי אהבת ישראל זה לא משהו של מרכז הרב בלבד? הרב צבי יהודה השיב, שאצלנו זה אחרת. אצלם זה רגש, הם אנשים טובים שאוהבים. אצלנו זו חכמה עמוקה. אחר כך מצאתי רעיון זה בדברי הרב באורות ישראל פרק ד':

העבודה של הסנגוריא על הכלל והפרטים איננה רק עבודה הרגשית לבדה, כי אם מקצוע גדול בתורה, חכמה עמוקה ורחבה רבת ענפים שכולם צומחים ויונקים מלשד טל אור תורת חסד.

זה לא רק רגש של אהבת הבריות, זו מעלה שבאה מעומק פנימי, מתוך חכמה והתבוננות. גם מופיע בה רגש, אבל רגש עם עומק. הכרה שעם ישראל זה עם אחד, עם קדוש. מתוך כך אפילו אהבת כל הבריות, אפשר לאהוב את הבריות ואפשר לאהוב את הבריות בתור בריותיו של הקדוש ברוך הוא. זה סוג אחר ועומק אחר של אהבה.

בפעם אחרת, הרב צבי יהודה סיפר לי, שהשתתף בהספד בזכרון משה על ר' חיים עוזר מיולנא, בעל האחיעזר. ר' חיים עוזר היה ענק תורני, מנהיג היהדות בחוץ לארץ. נפטר בג' אב ועשו הספד אחרי השבעה, ואחד המספידים אמר, "אצל ר' חיים עוזר אהבת ישראל לא קלקלה את השורה, אצלו הייתה אהבת ישראל מדויקת". הרצ"ה הבין שהוא בא לעקוץ את מרן הרב, כאילו אומר שאצל הרב קוק אהבת ישראל קלקלה את השורה והוא אהב את הפושעים. זה מאוד הרגיז וציער את הרב צבי יהודה, וכשהגיע ג' אלול, אמר שאצל מרן הרב אהבת ישראל נמשכה מאהבת ה', הוא הלך בדרכי ה'. הרב צבי יהודה הזכיר את המשנה "האומר על קן ציפור יגיעו רחמיך משתקים אותו" אם אומרים על הקדוש ברוך הוא שהוא פועל מתוך רחמים והוא מרחם על קן ציפור משתקים אותו, שעושה מידותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינם אלא גזירות, וגם מי שהולך בדרכי ה' ואומרים עליו שהוא פועל מתוך רחמים, שאהבת ישראל שלו היא מתוך רחמים, והוא אוהב יותר מדי, משתקים אותו! כי אצל הרב, אהבת ישראל שלו, הייתה תורה, זה היה קודש, זה בא ממקור עליון. הרב צבי יהודה סיפר לי שאמר בחריפות, "משתקין אותו", כי אותו מספיד לא הבין את עומק ההסתכלות של מרן הרב על אהבת ישראל.

עכשיו אנחנו מבינים ש"והלכת בדרכיו" אלו לא רחמים חיצוניים, אלא רחמים שצריכים לבוא מהתורה, מהקודש, והם צריכים להתפשט אל הטבע הפנימי של האדם, אל הרצון הטבעי של האדם לעשות חסדים.

והלכת בדרכיו – קיום המצוות

"והלכת בדרכיו" זה לא רק במידות. בעצם ריבוננו של עולם מקיים את כל המצוות, ואנחנו מתאימים את עצמנו אליו. "כִּי בּוֹ שֵׁבֶת מִקֶּל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת"

(בראשית ב, ג). הקדוש ברוך הוא שבת בשבת, ואנחנו מקיימים את השבת. הגמרא אומרת במסכת ברכות (ברכות ז.) שהקדוש ברוך הוא כביכול מתפלל, ואנחנו עושים כמוהו וגם מתפללים. וכן בעוד כמה וכמה מצוות, הגמרא בברכות אומרת (ו.) שיש להקב"ה כביכול תפילין שמניח אותם, וגם אנחנו מניחים תפילין. המגמה שלנו בכל מעשינו, ובכל עבודת ה' שלנו, היא להידמות לקדוש ברוך הוא. זו המגמה של ישראל, כביכול להיות אלוקים. לא רק במידות, אלא בכל המעשים שלנו. זה הפשט היותר גדול של "והלכת בדרכיו".

איך להתכונן לראש השנה

אנחנו מתקרבים לראש השנה. לפני עשרות שנים, הייתה כבודות וחשש גדול מיום הדין. הבת של ר' ישע בר מבריסק אמרה שבחודש אלול אי אפשר היה לדבר עם האבא, הוא היה במתח נפשי כזה כאילו עומד להיגזר עליו גזר דין של מיתה ויש מקטרגים שרוצים לקטרג עליו, 'יום הדין מתקרב'. זו הייתה גם האווירה של ישיבות המוסר, מתח מאוד גדול של יראה.

אנחנו בארץ ישראל, והזהר אומר שבארץ ישראל עובדים את ה' בשמחה, ובחופץ לארץ ביראה. אמנם השמחה צריכה להיות שמחה של רצינות, לא שמחה שמשכיחה את גודל עניינו של היום, שזה יום שקובע את כל העתיד של השנה הבאה גם הכללי וגם הפרטי.

אז צריך להתכונן לקראת הימים האלה, להשתדל כמה שאפשר להרבות בעוד מצוות וזכויות, לא בכובד ראש מוגזם ולא בקלילות, למצוא את הגדר של "וגילו ברעדה" - להיות בגילה אבל ברעדה. כך גם בראש השנה בעצמו. אנחנו נוהגים בראש השנה לשמוח, להתרומם לקבלת עול מלכותו של הקדוש ברוך הוא, יום של התחדשות, יום של שפע, ומצד שני גם לזכור מאוד את המשמעות של יום הדין.

שנזכה בעזרת ה' שנכתב ונחתם בספרם של צדיקים גמורים, לא לוותר על פחות מזה, אנחנו וכל בית ישראל בעזרת ה'.

השיחה נמסרה בשנת התשפ"ב

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11

